

VALOKUVIEN SUOJASTA JA DSM-DIREKTIIVIN VAIKUTUKSISTA

Kansallismuseo 22.11.2019

Pekka Heikkinen

SISÄLTÖ

-yleistä kuvien suojasta tekijänoikeuslaissa

-TN valokuvia koskevia ratkaisuja

-DSM-direktiivin tuomista muutoksista

Valokuvien kaksinainen suoja: lähioikeus- ja teossuoja

Ns. tavallisten valokuvien lähioikeussuoja:

- suojan kynnyks varsin alhainen, käytännössä mikä tahansa valokuva
- 50 vuotta kuvan valmistamisvuoden (ei siis julkaisuvuoden) lopusta
- valtaosa valokuvista (?)

Valokuvien teossuoja:

- suoja edellyttää ns. teoskynnyksen ylittämistä
- riittävän omaperäinen ja itsenäinen
- suoja-aika 70 vuotta tekijän kuolemasta

TEOSKYNNYKSEN ARVIOINTI

- kuvan **julkaisemisella tai julkaisemattomuudella** ei ole merkitystä
- valokuvaajan **ammattitaidolla** tai sen puutteella ei itsessään merkitystä
- huomioitava sekä lopputulos että kuvaajan tekemät valinnat; jos valinnat omaperäisiä niin saa teossuojaa

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTOKÄYTÄNTÖÄ

-lukuisia lausuntoja valokuvien teoskynnykseen liittyen

-TN 2003:6 olympiatulen sytyttämisestä otettu valokuva oli *historiallisesta merkittävydestään* huolimatta tavanomainen valokuva, ei ilmentänyt kuvaajan omaperäistä panosta

-TN 2016:4 kuva ralliautosta ulosajotilanteessa ei *tilanteen dramaattisuudesta* huolimatta ollut teos

Sen sijaan...

-TN 2011:9 kuvattu mies rakennuksen katolla, kuvaaja ymmärtänyt että kyseessä omaperäinen tilanne ja lopputulos ollut *kuvakulmaltaan, rajaukseltaan ja sommittelun osalta* niin omaperäinen, ettei voida olettaa kenenkään muun päätyneen samanlaiseen lopputulokseen

-TN 2013:3 Kekkonen Havaijilla, kuvaajan luovat *valinnat mm. valoissa, ajoituksessa, terävyydessä, sommittelussa ja rajaamisessa*; dramaattisuuden tunnelmaa ilmentänyt kuva sai teossuojaa

DSM: muutoksia valokuvien suojaan?

- museot myyvät valokuvia jotka on myöhemmin valokuvattu alkuperäisistä negatiiveista/vedoksista: saavatko itsenäistä suojaa?
- [TN 2017:15](#) alkuperäisen valokuvan uudelleen kuvaamisella ei vaikutusta suoja-aikaan, valokuvaamalla tehty kopio ei saanut uutta itsenäistä suojaa
- DSM: [valokuva public domain teoksesta](#), joka siis on jo vapautunut suojusta, ei enää saa (tavallisen valokuvan) lähioikeussuojaa (art 14)
- esim. valokuva Havis Amandan patsaasta ei saa pääsääntöisesti enää suojaa
- kuitenkin jos lopputulos omaperäinen voi edelleen saada teossuojaa; luotu uusi itsenäinen teos; ks. [TN 2014:26 maalauksen tekeminen valokuvasta](#); [TN 2014:17 tekijänoikeus valokuvaa hyödyntämällä tehtyyn piirroksen](#)

Kaupallisesta jakelusta poistuneet teokset

- mahdollisuus kollektiiviseen sopimiseen, DSM direktiivi ulottaa pohjoismaisen sopimuslissensijärjestelmän koko Eurooppaan (art. 12)
 - *sopimuslissenssi* = laajennettu kollektiivinen lupa, ulottuu myös niihin oikeudenhaltijoihin jotka eivät ole järjestön jäseniä (vrt. yleissitovuus työmarkkinoilla)
 - ellei valtuutusten perusteella riittävän edustavaa järjestöä ole, jäsenvaltioilla mahdollisuus säätää lain poikkeuksesta/rajoituksesta (art. 8)
 - tällöinkin oikeudenhaltija voi aina halutessaan kieltää käytön (!)
- > soveltuisiko rajoitussäännös [museoiden ja arkistojen valokuvakokoelmiin](#), tavallisten ihmisten ottamat perhe, loma yms.valokuvat, ei olemassa edustavaa järjestöä

DSM: uusia säännöksiä tekijöiden suojasta

- jäsenvaltioiden varmistettava, että tekijöillä/taiteilijoilla oikeus **asianmukaiseen ja oikeasuhtaiseen korvaukseen** kun he lisensoivat aineistoja (art 18)
- tekijöillä/taiteilijoilla **oikeus saada ajantasaista tietoa** siitä, miten heidän teoksiaan hyödynnetään (art 19)
- oikeus vaatia **lisäkorvausta**, jos alun perin sovittu korvaus osoittautuu suhteettoman pieneksi (art 20)
- tekijällä/taiteilijalla **oikeus peruuttaa** lisenssi tai oikeuksien siirto, jos teosta ei hyödynnetä (art 22)

DSM nykytilanne

- Digital Single Market direktiivi (DSM) hyväksyttiin maaliskuussa 2019
- hajanainen kokonaisuus joka sisältää monenmoisia aloitteita
- mm. Suomi ja Ruotsi äänestivät EU:n ministerineuvostossa direktiivin hyväksymistä vastaan, osin hieman eri syistä
- direktiivi on saatettava kansallisesti voimaan 7.6.2021 mennessä, Suomi myöhästyy tästä (2022 alku?)

Kansallinen voimaansaattaminen

- lainvalmistelu aloitettu OKM:n organisoimissa työpajoissa
- tavoitteena avoin keskustelu, ideoiden kokoaminen
- ensimmäinen kierros keväällä/alkukesästä 2019, toinen kierros syksyllä 2019
- lainvalmistelu ministeriössä näiden pohjalta, HE lausunnot ennen kesää 2020?